

Muligt koncept for gyllebørs

Ved at koble data fra gødningsregnskaber med data fra for forventet gødningsproduktion bør der kunne laves en fordelingsplatform for gylle på Landmand.dk, hvor ledige arealer og tilgængelig gylle kan ses inden for en defineret geografi.

Sammen drag

Potentialet for en gyllebørs er fortsat beskedent til trods for de nye husdyrregler, der adskiller husdyrproduktion fra panteavlproduktionen. De nye fosforbetingelser med loft for udbringning af fosfor pr. ha ved udbringning af husdyrgødning medfører dog, at der formentligt vil blive behov for at omfordele en del fosfor fra husdyrproducenterne til andre arealer og i nogle tilfælde også med en betydelig afstand. En formidlingsplatform for næringsstoffer kan derfor stadig have relevans.

Tidligere forsøg med gylle- og tankbørser som hjemmesider i lokale DLBR-virksomheder forud for fosforloftet har haft begrænset succes, og aktiviteterne på hjemmesiderne har været meget begrænsede. Gylle er meget dyr at transportere, hvilket har hæmmet omsætteligheden, og der er et velfungerende marked med mange lokale gylleaftaler, som etableres via kontakter i lokalsamfundet.

Hvis der skal etableres et koncept for en gyllebørs, bør det i højere grad end på DLBR-virksomhedernes hjemmesider være målrettet landmændene. Det bedste bud på en markedsplads vurderes at kunne opnås ved at koble de forventede gødningsproduktioner fra husdyrproduktionsbrug med behovene for næringsstoffer i markerne. Dette burde være en relativt let løsning at sætte op via oplysninger i eksempelvis MarkOnline. Derved kunne etableres et let overblik til landmændene på eksempelvis Landmand.dk, der viser, hvor der er andre landmænd eller biogasselskaber, der efterspørger eller udbyder næringsstoffer inden for et afgrænset område. Det vurderes, at oplysningerne kunne tilgås via landmand.dk. Oplysningerne, som kan ses af andre, skal være anonyme og kun være tilgængelige med landmændenes accept. Derved bliver

oplysningerne let tilgængelige, hvilket er en klar forudsætning for, at systemet vil blive benyttet. Dataene er til stede for at lave løsningen, og de tekniske detaljer skal udvikles, hvor det vurderes muligt.

Baggrund

Indførslen af den nye husdyrlov gav mulighed for at afkoble husdyrproduktionen fra jordarealet således at der ikke længere er forbundet et arealkrav som understøttelse til en animalsk produktion. I teorien kan dette medføre, at der skal ske en større omfordeling af gylle, men praksis har vist, at gyllen fortsat fordeles i nærområderne på lignende vis som tidligere. Det er ikke forventningen, at der sker en stor ændring af denne praksis.

Samtidig med husdyrloven kom der dog i "landbrugspakken" nye muligheder og krav til næringsstoffordelingen på landbrugsjorden. Et af de væsentligste elementer var indførelsen af fosforlofter, hvilket medfører begrænsninger i forbruget af fosfor pr. ha. Da fosforindholdet pr. ton gylle er forholdsvis højt i forhold til kvælstofindholdet, betyder dette, at den begrænsende faktor for udbringning af tons gylle pr. ha bliver fosfor og ikke kvælstof. Særligt i meget svinetætte områder vil behovet for at få fosfor fragtet væk være betydelig, da fosforindholdet er relativt højt i svinegylle.

Notatet beskriver de tekniske muligheder for at oprette en gyllebørs samt fordele og ulemper samt et bud på en placering af løsningen.

Resultater og diskussion

Fosforregulering

I 2017 belyste SEGES erfaringer og muligheder for etablering af en gyllebørs i relation til, om animalske producenter kunne opnå en bedre pris for næringsindholdet i gyllen samt en forbedret og mere økonomisk optimal fordeling af gyllen på landbrugsarealer. Konklusionen blev, at det var et svært marked at lave en handelsplatform for, idet den relativt dyre transportomkostning for gylle medførte, at markedet for den konkrete gylle ville blive for beskedent til, at der vil blive en reel prisdannelse. Endvidere bliver mange gylleaftaler allerede etableret på lokal basis via lokal kontakt mellem naboer og konsulenter (1).

SEGES og Landbrug & Fødevarer udarbejder i 2018 en rapport med arbejdstitlen "Analyse af samspil imellem husdyrproduktion og planteproduktion i relation til biogas" (6). Rapporten er stadig under udarbejdelse, men delkonklusionerne er, at der fremadrettet skal ske en eller anden form for fordeling af fosfor regionalt i Danmark, og at biogasanlæg og separation af gylle i forskellige fraktioner kan være medvirkende til at løse fosforproblematikken i områder med særlig stor fosforfølsomhed.

Den nye fosforregulering har betydet, at der kan være større økonomisk incitament til at separere gylle og fraskille fosforholdige fraktioner, som kan køres væk fra ejendommen eller biogasanlægget. Dette medfører, at der skabes en mere handels- og transportvenlig vare, som dermed vil være mere egnet til omsætning på en handelsplatform. SEGES har i artiklen "Bundfældning forbedrer gyllens N/P forhold" og notatet "Separation af svinegylle ved bundfældning med henblik på forbedret N/P forhold" analyseret mulighederne for at separere gylle i en fast del og i en vandig del (2) (3). Resultaterne viser, at der potentielt kan være en fordel i at separere gyllen og bortkøre/sælge næringsstofferne derfra i modsætning til at skaffe yderligere arealer via køb eller forpagtning, men dette kræver, at der kan beregnes en ordentlig økonomi i separeringen og bortkørslen. Typisk vil separation give mest mening på store biogasanlæg, da der er en stor mængde gylle/biomasse at separere, og kapacitetsomkostningerne dermed kan udnyttes optimalt, men der findes også løsninger til mindre gårdanlæg.

Designergylle fra biogasanlæg

Designergylle dækker over, at gylle fra biogasanlægget kan separeres i forskellige fraktioner med forskelligt næringsstofindhold. Ved at blande disse fraktioner kan der laves et slutprodukt, der kan matche behovet i planteavl. Et eksempel på dette findes hos Ribe Biogas, der har etableret en tank, hvor gyllen får lov at stå i et stykke tid, hvorefter den "lagdeler" sig, og hvor den tykke fosforholdige del samler sig i bunden, og en fosforfattig tynd del ligger i toppen/midten af tanken. Ved blanding af disse elementer kan sammensætningen af næringsstofferne kontrolleres, og der kan dannes en specifik vare, der kan omsættes (5). Processen efterlader en række næringsstoffer på biogasanlægget, som skal afsættes, hvilket på nuværende tidspunkt sker via mundtlige kontakter og netværk. Samlet set vurderes det, at der vil kunne optimeres på disse bortskaffelsesprocesser hos både landmand og biogasanlæg.

Gyllefordeling fra landmænd

Fordeling af gylle mellem landmænd sker i dag via lokale aftaler mellem naboer og lokalt kendskab til, hvem der har behov for tilførsel eller bortskaffelse af gylle. Derudover formidles visse kontakter af konsulenter med kendskab til lokalområdet.

Fordelingsplatform

Hvis der skal etableres en central platform for fordeling af gylle, skal den være let tilgængelig for deltagerne, ellers vil den formentligt ende på samme vis som de hjemmesider, der allerede har været afprøvet. Platformen skal indarbejdes i nogle rutiner hos brugerne for at opretholde fokuset.

Ved at kombinere viden om, hvor stor en gødningsproduktion der forventes fra den animalske produktion på lokalitetsniveau med data fra gødningsregnskaber og markplaner fra eksempelvis MarkOnline, kan der dannes overblik over forbruget og produktionen af næringsstoffer på de enkelte bedrifter. Hvis disse data kobles op på geografiske data, vil der kunne dannes et overblik

over lokaliteter med overskud og behov for næringsstoffer. Opsætningen af dette system bør være relativt let at foretage med de nuværende data, som bliver bedre og bedre år for år (4).

For at gøre tilgængeligheden af dataene bedst mulig, er det målet, at landmanden får data serveret direkte foran sig, så han/hun ikke skal søge dem frem selv. Det vil være oplagt at etablere et overblik for landmanden på en central platform. Overblikket bør vise balancen for næringsstoffer på egne ejendomme og angive balancen på bedriftsniveau. Hermed får landmanden et overblik over, hvor der skal transporteres næringsstoffer internt på bedriften, og om det eventuelt kunne betale sig at lede efter en kollega at bytte næringsstofferne med for at få en bedre fordeling til begges fordel. Det vil være optimalt, hvis det er muligt at se, hvilke næringsstoffer der er tilgængelige fra andre bedrifter og biogasanlæg i en afstand, som kunne defineres af landmanden selv.

Ligeledes bør landmanden eller biogasanlæg, der udbyder næringsstoffer, kunne se, om der er landmænd, der har arealer, hvor der ønskes tilført næringsstoffer inden for et mindre geografisk område. Et sådant overblik burde kunne laves som en meget overskuelig tilføjelse på landmand.dk, således landmanden meget let kan trykke ind på oversigten og let kan finde de oplysninger, han skal bruge til sine beslutninger. Løsningen ville kræve, at biogasselskaber eller andre udbydere af gylle og affaldsprodukter skal kunne logge ind i det samme system for at udbyde gylle og for at se, om der er landmænd, der efterspørger.

Ideelt set kunne det ønskes, at overblikket angiver sammensætningen af næringsstofferne i gyllen (kvæg, svin, mink mv). Om det er afgasset gylle fra biogasanlæg med eventuel andet indhold end normal gylle fra animalsk produktion i form af eksempelvis industriaffald, mængde, næringsstofindhold i gyllen eller det separerede materiale, betingelser for levering, pris herunder betingelser for levering, og om den er med eller uden udbringning. Dette gælder også for dem, der efterspørger gylle. Udfordringen er, at des mere detaljerede specifikationer, der oplyses, des sværere bliver det for brugerne at benytte systemet og i første omgang bør platformen blot formidle kontakten mellem interessenterne.

Systemet bør kunne sættes op, således at deltagerne er anonyme, således der alene vises udbudt mængde, evt. pris og betingelser og ca. afstand. Ved udtrykt interesse fra en modpart kan kontakten blive aktiveret for videre dialog.

Til trods for at det er muligt at etablere et system som beskrevet, må det forventes, at en meget stor del af produkterne fortsat vil blive afsat via eksisterende netværk. Særligt biogasselskaberne har et ret godt udbygget netværk for at sikre både modtagelse og bortskaffelse af gødning og affaldsprodukter. Landmændene har fortsat gode naboer, som de har god dialog med, og selvom de nye fosforlofter betinger, at der skal findes nye arealer, vurderes det, at de kan findes i de fleste områder i Danmark. Berettigelsen af systemet er derfor tvivlsomt.

Konklusion

Den mest oplagte mulighed for at lave en gyllebørs synes at være at koble data for gødningsproduktionen fra husdyrproducenterne med data fra gødningsplanerne for markbruget. Ifølge Thorkild Birkmose, SEGES, er data nu tilstrækkelige og tilgængelige til, at der kunne laves en teknisk kobling, således at landmænd på landmand.dk ville kunne se, hvor stort et behov de har for at skaffe eller bortskaffe forskellige næringsstoffer, men samtidig se, hvilke udbud eller efterspørgsler der er efter samme næringsstoffer inden for en given afstand. Desuden burde det være muligt at koble biogasselskaberne på denne løsning. Dette ville bevirke, at tilgængeligheden til oplysningerne vil være let, og dermed kan skabes den bedste grobund for, at mekanismerne omkring udbud og efterspørgsel kommer til at virke.

Det vurderes fortsat tvivlsomt, om løsningen vil kunne konkurrere med de eksisterende fordelingsmetoder i lokalsamfund og via biogasselskaberne.

Referencer

[1]	Nielsen, Nikolaj k. (2017): "Potentiale i gyllebørs" rapport nr. 55, Dansk Svineproduktion.
[2]	Østergaard, Niels og Jørgensen Karen (2018): "Bundfældning forbedrer gyllens N/P forhold", artikel i effektivt landbrug 1. dec. 2018
[3]	Østergaard, Niels og Jørgensen, Karen (2018): "Separation af svinegylle ved bundfældning med henblik på forbedret N/P forhold". Notat fra SEGES
[4]	Birkmose, Thorkild, SEGES (2018), mundtlig reference
[5]	Thalbitzer, Frederik (2018): "Hit fra Biogassen: Designgylle" Artikel i landbrugsavisen 6. sept. 2018 (https://landbrugsavisen.dk/hit-fra-biogassen-designgylle)
[6]	Birkmose, Torkild m.fl. (2018): "Analyse af samspil imellem husdyrproduktion og planteproduktion i relation til biogas". SEGES og Landbrug & Fødevarer